

UDK: 328.187(497.1)"1804/1882"
342.534(497.1)"1804/1882"

Приказ књиге:

**Добривоје Јовановић, Делатност посланика Јагодинског и
Ћупријског округа у раду народних скупштина Кнежевине
Србије, Јагодина: Ауторско издање, 2022, 404**

Попуњавајући бројне празнине у нашем сазнању о једној важној теми, као што је парламентарни живот у Кнежевини Србији, почев од устаничких до народних скупштина, одржаних непосредно пре проглашења краљевине, аутор горепоменуте узорне студије посвећене, пре свега, делатностима посланика из Јагодинског и Ћупријског округа у раду поменутих високих скупова, благодарећи стручној спремности и очитој спретности једног дугогодишњег архивског делатника, успео је да сазда једну успешну и узорну документарну монографију на поменуту тему.

Како до сада тема парламентарног живота у 19. веку, сагледавана из одређеног региона Србије, није била предмет посебног изучавања, изузимајући пар мањих радова, ову монографију можемо посматрати и као пионирски истраживачки подухват, конкретно ограничен на простор Поморавља, Ресаве и Левча, односно тадашњих округа, Јагодинског и Ћупријског.

Од не малог значаја је и личност аутора, мр Добривоја Јовановића (Јагодина, 1952), архивског саветника у пензији, етаблираног и сериозног истраживача богате прошлости његовог родног краја, чија библиографија радова садржи пар десетина монографија и стотинак мањих научних и стручних радова. Књига посвећена народним скупштинама у Кнежевини Србији и учешћу посланика са подручија Јагодинског и Ћупријског округа у истим, током тих осам деценија парламентарне повеснице у датом периоду (1804-1882), обима од око 400 страница, урађена је професионално, уз обилно коришћење прворазредне архивске грађе, адекватне литературе и оновремене штампе. Утисак је да је поменута студија успешно одговорила уложеном ангажману и напору аутора, односно да је осветлила задату тему, уз важну напомену да је аутор обрадио и поједине народне скупштине, односно учешће и улогу појединаца у раду ових институција, које су мало или нимало биле обрађиване у нашој историографији.

Књига је подељена на десетак делова, временски везаних за владавине појединих владара и хронолошки покрива период од 1804. до 1882. године. У *Уводу* (9-12) аутор упућује читаоца на зачетке српског

¹³⁹ Професор историје, ОШ „17. октобар“ Јагодина ; stenakamen@gmail.com

парламентарног живота, који се јавља крајем 18. столећа, након Свиштовског мира 1791. и добијања султанових фермана 1793. и 1794. године, који су били основ за појаву и сазивање народних скупштина обор кнезова и народних првака. У првом поглављу *Скупштине у Првом српском устанку* (13-22) аутор прати почетке скупштинског живота у ратним околностима, указујући на значај Остружничке скупштине, између осталих, као и на учешће депутираца са датог подручја у истој. Конкретно мисли се на делатност дугогодишњег јагодинског проте Милоја Вукашиновића.

Друго поглавље названо *Скупштине за време прве владавине кнеза Милоша* (23-58) прати рад ове институције у периоду од 1815. до 1839. године, уз опаску аутора да споразумом између кнеза Милоша и Марашли Али паше није било предвиђао увођење народних скупштина, али су се оне редовно и често одржавале. Називале су се Мале или Обичне и Велике или Главне и аутор их је све описао, уз одређени коментар везан за депутирце из датих округа, почев од оних које су држане на Ђурђевдан и Митровдан, које су у почетку биле више скупови нахијских старешина, до прве редовне, Ђурђевске скупштине (1824), а преко Митровске, Мајске, Велике народне, Тајне, Ђурђевске, Митровске, Фебруарске, опет Ђурђевске, опет Велике народне, Трифунске, Сретењске велике народне, Петровске, до Спасовске скупштине. Посебна пажња посвећена је Сретењској великој народној скупштини (1835), сигурно најзначајнијој скупштини у периоду прве владавине кнеза Милоша Обреновића. Аутор је педатно пропратио и рад Помораваца, Ресавца и Левчана у овим дешавањима, истичући делатност Милосава Здравковића Ресавца, управитеља нахије Њупријске, Милете Радојковића, управитеља нахије јагодинске, Милоја Годоровића, члана суда јагодинског и осталих депутата.

У делу књиге *Народне скупштине у време прве владавине кнеза Михаила Обреновића* (59-66) пратимо парламентарни рад кроз активности на три скупштине одржаних током 1840. године у Топчидеру, где су били запажени наступи посланика из Јагодине Мите Тирића, Милоша Миљковића и Јеремије Станојевића, док следеће поглавље *Скупштине за време Александра Карађорђевића* (67-136) третира период од 1842. до 1858. године, кроз рад неколико окупљања народних представника, почев од Топчидерске (1843) до Светоандрејске скупштине. (1858/59), уз доста података о нпр. реакцији житеља Јагодине и Свилајнца на долазак Карађорђевог сина на престо Србије или о предлозима о напредовању чиновника. Треба поменути и одлуке Петровске скупштине (1848), одржане у Крагујевцу и Зајечару, где су јагодински депутати предложили да се чиновницима забрани бављење трговином, односно да сви чиновници буду школовани. Ови предлози нису спроведени у пракси. Најзначајнија скупштина у овом периоду била је Светоандрејска, која је довела до смене династија и повратка у Србију, из емиграције, где је

живео две деценије, старог и оболелог кнеза Милоша Обреновића. Аутор, маниром искусног историка, приказује учешће двојице тадашњих угледних Јагодинаца у раду ове скупштине, Стефана Стевче Михаиловића и Мијалка Раденковића. Иначе, на овој скупштини учествовало је 22 посланика из Јагодинског и 19 посланика из Ћупријског округа.

Део монографије насловљен *Скупштине у време друге владавине кнеза Михаила Обреновића* (137-176) прати даљи парламентарни живот мале балканске кнежевине, кроз рад својеврсног наставка Светоандрејске скупштине, како су називали Малогоспојинску скупштину (1859), где су били врло активни посланици Мијалко Раденковић и Таса Петковић. Овај први је изабран и за председника Преображенске скупштине (1861), која је донела важне одлуке, пре свега у домену одбрамбене политике и стварању народне војске. Раденковић је био активан и на наредној Великогоспојинској скупштини, заједно са ћупријским колегом Станојем Пеливановићем, односно дугогодишњим послаником из Параћина Алексом Петковићем. Последња скупштина из овом периода била је Михољданска (1867), где је забележена активност јагодинског посланика Јована Јовановића, проте.

Следећа глава под називом *Скупштине у време намесништа* (177-238) даје слику скупштинског живота у периоду од 1868 до 1872. године, истичући ангажмане посланика поморавских, ресавских и левачких Димитрија Цветковића, Милисаву Ристића, Димитрија Банковића, Дине Цанковића и других. Из овог дела скупштинске историје треба издвојити Велику уставотворну скупштину (1869), која је донела Устав (Тројички или Намеснички), по коме ће народна скупштина коначно постати законодавни орган. Овај српски устав је прописао да се избори морају вршити сваке четврте године, а скупштина да има заседања сваке године. Тиме заправо започиње парламентарни политички живот, који се убрзо и активирао. Књига нам даје податке и даљим дешавањима у том смеру, преко рада скупштине у поменутом периоду. Забележене су и политичке активности Јагодинца Јеврема Марковића, официра у оставци и Свилајнчанина Косте Великића, трговца и индустријалца, познатог по бројним интерпелацијама на заседањима скупштине, и то у дужем временском периоду.

Последњи део књиге *Скупштине у време кнеза Милана Обреновића* (239-298) прати врло прецизно преко протокола и стенографски белешки, пре свега рад скупштине у редовним сазивима у периоду од 1872. до 1882. године, где је запажен рад искусних посланика, као што су били Мијалко Раденковић, али и нових политичких снага, оличених у будућим народним трибунима, Димитрију Катићу из Црквенца и Милији Миловановићу из Бачине. У овом периоду Србија је водила два рата против Османског царства (1876-1878), а на Берлинском конгресу (1878) добила је независност, тј. међународно признање и територијално проширење. Све ове догађаје испратиле су седнице народне скупштине. На седници Другог

редовног сазива скупштине 22. фебруара 1882. донета је једногласна одлука присутних посланика да се Србија прогласи за краљевину, а акуелни кнез за краља.

Књига се завршава пописом извора (необјављених и објављених), односно литературе. Иста садржи и неколико табела, али ни једну илустрацију.

Из свега напред наведеног закључујемо да је третирана монографија мр Добривоја Јовановића, посвећена активностима посланика са подручија Поморавља, Ресаве и Левча у раду Народне скупштине Кнежевине Србије и то у временском периоду од 1804. до 1882. године, вредан прилог актуелној јагодинској и српској историографији. Истовремено изражавамо и жаљење што је иста одштампана у тиражу у свега десет (10) примерака и тако поприлично постала недоступна и стручној и лаичкој јавности.